

GEAHCČODIEDÁHUS 2005

Dearvvašvuodageahčču
Sosiála- ja dearvvašvuodabálvalusaid stáhtalaš geahčču

HELSETILSYNET

tilsyn med sosial og helse

Sisdoallu

	siidus
Oahppat alddis ja earáin	3
Lea go unnimus lági mielde bággen?.....	4–5
Bistevas ja mánggabealat dárbbut – lea go bálvalusfálaldat bihtáid mielde?.....	6–7
Duođalaš váilevuođat kirurgijja jávohisvuođas ja journálačállimis.....	9–10
Logut ja fáktadieđut.....	11
Suorggit main šaddá riikkaviidosas geahčču 2006:s.....	17
Dearvvašvuođageahču almmuheamit.....	18

Sámegillii jorgalan neahttsiidduid: Inger-marie Oskal

Oaiviliid ja gažaldagaid sáddet deike: Tilsynsmelding@helsetilsynet.no

Geahččodieđáhus 2005 Internehtas: www.helsetilsynet.no/tilsynsmelding

Illustrašuvnnat Gunnlaug Moen

Oahppat alddis ja earáin

Geahču ulbmil lea gávnnaht movt áššit doibmet máilmmis, ja guorahallat dan maid gávnnaha dan ektui go lea govttolaš vuordit ahte áššit berreše leat. Buot stáhtalaš geahčut čuvvot njulggadusaid maid guovddáš eiseválddit mearridit. Nu dahket maiddá Stáhta dearvvašvuodageahčču, Fylkkamánnit ja fylkka dearvvaš vuodageahčut go čadahit geahču sosiála- ja dearvvašvuodabálvalusain.

Mii oaivvildit ahte dat várdusvuoha maid oažžut geahččoieváldin, addá midjiide erenoamáš vuodu dahkat oaivila das movt dilli lea iešguđet bálvalussurggiin. Dát govva ii sáhte liikká rehkenastot ovddastit olles bálvalusdoaimma sosiála- ja dearvvašvuodasuorggis. Min govva lea čielgaseabbo doppe gos lea sáhka boasttovuodain ja váilevuodain, go doppe gos dilálašvuodat leat buorit ja gos bálvalusat doibmet eavttuid mielde. Dát boahťa muhtun muddui das go mii geahččalit vuoruhit iežamet geahččobarggu doppe gos lea stuora váilevuoda várra. Nuppe dáfus boahťa dat maid das go min doaimman lea čujuhit láchkamearrádusaid riikkuma, ja nu váikkuhit dasa ahte dakkár dilit njulgejuvvojit.

Doppe gos mii čájehit váilevuodaid, lávejit dat dábálaččat njulgejuvvo. Mii oaidnit áigges áigái ahte ovddasvástideaddjit dain bálvalusain gos mii čadahit geahču, atnet iežaset stivren- ja ovdánahttinbarggus ávkki min cuiggodemii. Dát duodaštuvvui iskkadeamis mas fylkkadoavttir Helga Arianson guorahalai muhtin ovdal čadahuvvon riikkaviidosas geahču. Dán iskkadeami birra muitaluvo eanet dokumentta. (Dárogiel čállosis s. 14).

Liikka livččiimet háliidan ahte geahččohtosat ávkkástallojuvoše mihá eanet. Lea imaš go seammalágán váilevuoha čujuhuvvo mángga mángga geardde, ii fal seamma sajis, muhto omd. eará osso-dagas dahje ránnasuohkanis. Mii jáhkkat ahte min gávdnosat ja min árvoštallamat livčče ávkin maiddá earáide go sidjiide geaid leat dárkkistan. Mii oaivvildit ahte vásáhusat maid mii raporteret iežamet geahču in maiddá sáhtáše leat ávkin earáide sin bálvalusstivremis. Dan dihte geahččalit mii dahkat iežamet geahččoraporttaid ja eará duodaštusaid iežamet barggus viidát dovdušin prentejuvvon hámis, elektrovnnalaš hámis ja čoahkkimiin oassálastima bokte jna.

Dán geahččodiedáhusa ferte ge lohkat dan vuodul mii dás ovdalis lea daddjon. Mii doaivut ahte dat oalle oanehis čállosat maid dás almmuhit, bovtáše beroštumi dárkileappot guorahallat daid dieđuid maid mii almmuhit iežamet geahču olis.

Stáhta dearvvašvuodageahčču lea dál ollen loahpageahčái vuosttaš strategalaš plána áigodaga, mii

álggahuvvui organisema nuppástuhtima olis 2002:s.

Mii oaivvildit ieža ahte mii lea sajáiduvvan čielga geahččoásahussan, ja leat nu gávdnan heivvolaš sisdoalu iežamet doibmii. Muhto mii dárbašit ain ovdánit. Mii fertet ovdánahttit ovttasbarggumet eará stáhtalaš geahččodoaimmaiguin oktiiveivehan dihte buot geahčuid daid ektui geaid galgat bearrágeahččat.

Go fylkkamánnit ja fylkkaid Dearvvašvuodageahčut leat min doaimma njunušgoahkat, de lea lahččojuvvon dilli dan suorggi viidáseappot ovdánahttit, eandalii mánáid ja nuoraid bálvalusdoaimmaid geahču dáfus. Mii oaidnit maiddá lassáneaddji dárbbu ja sávaldaga buoridit ovttasbarggu geahču hárrái eará áššiin ja surggiin maiddá, nugo omd. persovdnadieđuid hálddašeamis ja bargobirrasa ja birasgáhttema hárrái. Petroleumdoaimma dáfus lea ovttasdoaimma huksejuvvon olu jagiid formaliserejuvvon ovttasbarggu ala, mii min mielas sáhtášii leat ovttasbarggu ovdagovvan eará surggiin maiddá.

Boahťevaš jagit buktet midjiide maiddá odđa, ja belohakkii amas hástalusaid sosiála- ja dearvvašvuodafágalaš dutkama hárrái ja sosiála- ja dearvvašvuodabálvalusaid akkrediterema ja sertifiserema hárrái. Sáhtta rehkenastit ahte ollu dás oažžu čielga riikkaidgaskasaš hámi. Dán dáfus leat mii juraido ládje máisttašisgoahtán sisdoalu.

Seammás go dat čálus lea jurddašuvvon almmuhit min oainnu mángga áššesuorggis man leat guoskkahan 2005:s, de sávvat mii maiddá ahte Geahččodiedáhus sáhtta boktit eanet beroštumi geahču bargui. Almmotge sávvat goit ahte dieđáhus muitala ahte lea duodaš sihke hástaleaddji ja ulbmillaš čadahit geahču dakkár suorggis mii eatnasiidda lea mearrideaddji vuodđun dan oadjebasvuhtii mii mis lea ásadetttiin Norggas.

Lars E. Hanssen
dearvvašvuodadirektora

Lea go unnimus lági mielde bággen?

Fylkkamánnt leat riikkaviidosas geahčus 2005:s guorahallan sihkkarastet go suohkanat ahte dilálašvuodát lágiduvvojit nu ahte bálvalusat unnimus lági mielde geavahit fámu ja bággema psykalaš doaimmashehttejuvvon olbmuid guovdu geat ožžot sosiála bálvalusaid (gč. sosiálabálvaluslága kap. 4A). Lea erenoamáš hásatalussan fuolahit sin riektesihkarvuoda, geain alddiineaset leat váilevaš návccat ovdanbuktit dárbbuideaset. Riektesihkarvuoda dihte leat lágas dihto áššemeannudangáibádusat. Vai geavaheaddjit áigges áigái ožžot bealuštahti fálaldaga, de fertejit suohkanat ásahtit systemáhtalaš doaimmaid mat sihkkarastet buot beliid áššegiedahallamis.

Viidáseappot lea guorahallon man muddui dáid geavaheiddiid geavtalaš veahkki ja oahpahus ruovttus, helpendoaimmat ja doarjjaolbmo fálaldat rievdaduvvo rievdan dárbbu mielde. Fylkkamánnt leat erenoamážit iskan suohkaniin mat leat dahkan mearrádusa bág-gema ja fápmogeavaheami birra, ja/dahje leat sádden dieđuid vaháteastadeaddji doaimbajuid birra heahtedilis. Ulbmilin geahčuin lei árvvoštallat sihkkarastet go suohkanat systemáhtalaččat ahte addojuvvojit rievttas bálvalusat, ja čuvvojuvvojit go iežaset mearrádusat fámu ja bággema geavaheami birra ovttaskas olbmuid ektui. Fylkkamánnt leat čađahan geahču 53 suohkanis ja leat gávnahan váilevuodaid 41 suohkanis. Geahččovásáhusat 2003:s ja 2004:s čájehit ahte dán dáfus lea stuora várra ahte boasttovuodát dahkkojuvvojit (Raporta 6/2005).

Rivdet go fálaldagat rievdan dárbbuid mielde?

Ulbmilin dainna go fámu ja bággema geavaheapmi doaimmashehttejuvviid vuostá regulerejuvvo lága hámis, lea sihkkarastit ahte sii ožžot bealuštahti bálvalusfálaldaga mas unnimus lági mielde adno fápmu ja bággen. Bággen ja fápmogeavaheapmi ii galgga dáhpáhuvat váilevaš bálvalusaid geažil. Geahčču anii guovddáš beallin čielggadit ahte sihkkarastet go suohkanat bealuštahti fálaldaga go bálvalusa vuostáiváldi dárbbut rivdet. Jus fálaldat unniduvvo, de ferte dat dahkkot individuála árvvoštallama vuodul mas sihkkarasto ahte fálaldaga viidodat lea dohkálaš.

Sihkkarastit ahte doaimmashehttejuvvomat ožžot bealuštahti bálvalusfálaldaga juohkeovtta veahkedárbbu mielde, de fertejit suohkanat stivret dainna lágin ahte vuoigatvuohta sosiála bálvalusaide devdojuvvo earret eará dan bokte go álggahuvvojit systemáhtalaš doaimmat bálvalusfálaldaga plánema, organiserema, čađaheami ja áimmahuššama hárrái.

21 suohkanis 53 suohkanis leat fylkkamánnt gávnahan váilevuodaid das man muddui suohkanat sihkkarastet ahte doaimmashehttejuvviid rievdaduvvo fálaldat jus veahkedárbu rievdá, nugo sosiálabálvaluslága § 4-2 a-d gáibida. Váilevuodát leat gávdnon erenoamážit áššemeannudeamis. Mearrádusat váilot dahje dat eai evaluerejuvvo eai ge rievdaduvvo. Muhtin geavaheddjiid dáfus ii leat mearrádus rievdaduvvon dan rájes go sirdojuvvojedje eret HVPU¹⁾ ásaahasain 1990-logus. Ain dál gávnahuvvojit ahte eai leat dahkon individuála árvvoštallamat ja ahte mearrádusat leat sisdoalu dáfus unnán konkrehtiserejuvvon (gč. raporta 6/2005). Ovdal go fálaldat mearriduvvo, de leat hárve dokumenterejuvvon systemáhtalaš kártemat ja čađahuvvon fágalaš árvvoštallamat. Fylkkamánnt dieđihit ahte leat váilevuodát sihkkarastimis doarvái bargonávccaid gokčat dáid geavaheddjiid bálvalusdárbbu. Ovdamearkka dihte lea bargonávccaid duohken goas geavaheaddjit ožžot veahki nohkkat eahkes dahje lihkkat iddes. Dát dahká bálvalusdoaimma ráššin ja lea várra ahte boasttovuodát dáhpáhuvvet. Bálvalusa kvalitehta árvvoštallan sáhtta bearehaga addot ovttaskas bargi hálldui, ja dat sáhtta dagahit ahte dárbbuid, vuordevašvuoda ja bissovašvuoda individuála ja fágalaš árvvoštallan šaddá váilevaš.

Fylkkamánnt gávnahedje váilevuodaid raporten- ja gulahallanrutiinnain, sihke bargiid ja bálvalusa jođiheddjiid gaskka, ja bargiid geat addet bálvalusaid ja áššemeannudeddjiid gaskka geat juolludit/dingojit bálvalusaid. Bálvalusaid juolludanovddasvástideaddji ii oaččo dieđu go bálvalusdárbu rievdá. Geahčču čájeha ahte muhtin suohkanat eai leat nammadan bálvalusaid bajit ovddasvástideaddji ja ahte bargit eai dieđe geas lea bajit ovddasvástádus. Dat sáhtta dagahit ahte geavaheddjiid bálvalusdárbbu rievdan ii muitaluvo rievttas olbmui, mii fas dagaha ahte dárbbu rievdamat eai boađe dihtosii ja bálvalusa sisdoallu ii rievdaduvvo dárbbu mielde.

Fylkkamánnt gávnahedje váilevuodaid raporten- ja gulahallanrutiinnain, sihke bargiid ja bálvalusa jođiheddjiid gaskka, ja bargiid geat addet bálvalusaid ja áššemeannudeddjiid gaskka geat juolludit/dingojit bálvalusaid. Bálvalusaid juolludanovddasvástideaddji ii oaččo dieđu go bálvalusdárbu rievdá. Geahčču čájeha ahte muhtin suohkanat eai leat nammadan bálvalusaid bajit ovddasvástideaddji ja ahte bargit eai dieđe geas lea bajit ovddasvástádus. Dat sáhtta dagahit ahte geavaheddjiid bálvalusdárbbu rievdan ii muitaluvo rievttas olbmui, mii fas dagaha ahte dárbbu rievdamat eai boađe dihtosii ja bálvalusa sisdoallu ii rievdaduvvo dárbbu mielde.

¹⁾ HVPU lea ovdalaš fylkkagielddalaš dearvvašvuodafálaldat psykalaš doaimmashehttejuvviid, mii heaittiuvvui HVPU odastusa olis 1990-logus.

Bággen ja fápmogeavaheapmi doaimmashehttejuvomiid vuostá

Suohkaniin lea geatnegasvuohta fuolahit ahte dilálašvuođat lágidejuvvojit nu ahte lea unnimus lági mielde bággen ja fápmogeavaheapmi dalle go lea fágalaččat ja ehtalaččat dohkálaš. Geahčču dárkkistii sihkarastet go suohkanat ahte bággen ja fápmogeavaheapmi ii riikka lágaid. Suohkan galgá addit dárbbaslaš oahpu, dás maiddái fágalaččat neavvut ja čuovvovlit doaimmaid kapihttala 4A mielde daid dihto bággen-doaimmaid hárrái mat čađahuvojit ovttaska geavaheiddjiid guovdu.

Sullii ¾ guorahaljojuvvon suohkaniin gávnnavuvvui ahte lei bággen ja fápmogeavaheapmi mat riikkot láchkamearrádusaid. Dát suohkanat eai oza eará čovdosiid doarvái systemáhtalaččat. Gávnnaheamit bággea ja fápmogeavaheami birra leat hui seammalágánat go ovdalaš gávnnaheamit (gč. raportta 6/2005). Mánngga suohkanis ii leat doarvái stivrejupmi ja dárkkisteapmi bálvalusaid plánema, organiserema ja čađaheami hárrái, mat sisttisdollet bággea ja fápmogeavaheami doaimmashehttejuvomiid ektui.

Fylkkamánntit čájehit ahte bággen ja fápmogeavaheapmi dávjá dáhpuhuvvá almmá mearrádusaid dahje čálalaš dieđáhusaid haga. Diekkár bággea ovdamearkkat leat earret eará go omd. gievkkan dahje basadanlatnja adno lásas (lohkas), go borrat ja juhkat oazžu dušše mearri áiggiid, go dávviriid ii beasa ieš hálddašit, ja muđui go bággenoaimmat čađahuvojit jámmadit dahje almmá mearrádusaid haga. Viidáseappot čájeha geahčču ahte mánngga oktavuodas leat doaimmashehttejuvomat heahtedilis bággejuvvon vahága eastadeami ulbmiliin, ii ge leat sáddejuvvon diehtu dan birra, ja ahte bargit eai leat doarvái bures dovdan siskkáldas rutiinnaid ja prosedyraid mat gullet dasa movt hálddašit bággea diekkár dilálašvuođain. Eai leat doarvái geahččaluvvon eará čovdosat ovdal go bággenoaimmat čađahuvojit.

Geahčču čujuha dasa ahte bargiin lei iešguđetlágán máhttu ja áddejupmi das maid doaba bággen mearkkaša. Ovdamearkka dihte ledje eahpečielggasvuođat das mii bargiid mielas lea bággen, ja dasto mii lea bággen ja mii ii leat bággen njuolgadusaid mielde, ja muđui ledje eahpečielggasvuođat láchkamearrádusaid hárrái mat regulerejit bálvalusaid. Ollu suohkanat eai leat doarvái buori oahpu sihkarastán láchkamearrádusaid birra mat regulerejit daid bálvalusaid.

Mánngga raporttas bohtet ovdan dieđut suohkaniid hástalusaid birra bargoveahkaressaid ja virggiid dáfus. Dilli lea iešguđetlágán iešguđet suohkaniin. Muhtin suohkanat nagodit lágide bissovaš bargiid dilálašvuođaid unnán bargiiguin ja buriin fágagelbbašvuođain, muhto earát fas rahčet go leat

stuora lotnahuvvamat ja dárbbasit ollu bargiid fuolahit dihte bargovuođaid. Erenoamáš hástalusat leat dárbbaslaš resurssat ihkku. Dárkumat čájehit ahte ovdamearkka dihte lea dušše okta bargi das go bággenoaimmat čađahuvojit, vaikko mearrádusa mielde galget leat guokte. Suohkaniin lea hástalusat bargoveaga unnideapmi go seammás galget lágide vel bissovaččat oktavuodaid bargiid ja geavaheiddjiid gaska. Muhto muhti sajiin dieđihuvvo maiddái ahte rámmaeavttuid rievdamat geažil lea bággea dárbbaslašvuohta unniuvvon, dahje oalát nohkan, ovdamearkka dihte go geavaheaddji fáre ođđa ja buorebut heivehuvvon áso-dahkii, ahte rievdaduvvojit bargovuođat ja bargiid lohku mii bargá geavaheiddjiid guovdu.

Čoahkkáigeassu

21 dan 53 suohkanis eai sihkarastet ahte bálvalusfálaldat psyhkalaš doaimmashehttejuvomiid rievdaduvvo dárbbu rievdamat mielde. Dearvvašvuođageahču oainnu mielde lea dohkketmeahttu ahte ollu suohkanat eai deavdde lága gáibádusa áššemeannudeami hárrái. Dat headjuda geavaheiddjiid riektesihkarvuođa ja sáhtta dagahit ahte oallugat eai oáččo dan fálaldaga masa livččii riekti. Dearvvašvuođageahčču fuolastuvvá dainna go ollu suohkanat váilevaččat stivrejit ja jođihit bálvalusaid. Gávnnavuvvon váilevuođat áššemeannudeamis ja bálvalusráiddu iešguđet lađđasiid ovdasvástádusa, raporterema ja gulahallama hárrái dagahit raššivuođa ja boasttuvuođaid dáhpuhuvvama várra lassána.

Geahčču gávnnašii ahte suohkaniin ii leat dihtosis, eai ge dárkkis bággea ja fápmogeavaheami, mii sáhtta dagahit ahte leat eanet bággenoaimmat go dárbbaslaš. Suohkanat eai leat doarvái sihkarastán ahte eará čovdosat geahččaluvvojit ovdal go bággenoaimmat álggahuvojit. Mánngga dáfus eai daga maide dieđuiguin dárbbaslaš buoridemiid birra, sihke ovttaska geavaheaddji hárrái ja bálvalusa hárrái oppalaččat. Dearvvašvuođageahčču atná dohkketmeahttumin ahte ollu suohkanat eai deavdde lága mearrádusaid bággea ja fápmogeavaheami birra. Dat sáhtta dagahit ahte ovttaska olbmuid riektesihkarvuohta ii váldojuvvo vuhtii.

Girjjálašvuohta:
Jagi 2005 riikkaviidodaš geahču čoahkkáigeassu – bággea ja fápmogeavaheami birra psyhkalaš doaimmashehttejuvomiid vuostá.
Dearvvašvuođageahču raporta 2/2006.
Oslo: Stáhta dearvvašvuođageahčču, 2006.

Vai geavaheaddjit galget oazžut dohkálaš ja doarvái buori bálvalusfálaldaga de lea mearrideaddji eaktun ahte leat doarvái bargit geain lea dárbbaslaš máhttu ja návccat guoskevaš fága- ja bargosurggiin. Geahčču lea čájehan ahte ollu suohkanat eai sihkarastet ahte bargiin lea doarvái máhttu ja návccat. Dat lea dearvvašvuođageahču mielas dohkketmeahttun.

Bistevaš ja mánggabealat dárbbut – lea go bálvalusfálaldat bihtáid mielde?

Stáhta dearvvašvuodageahčču čađahii 2005:s riikkaviidodaš geahču mas guorahalai movt 60 Norgga suohkana sihkkarastet ahte olbmot geain leat bistevaš ja mánggabealat dárbbut dearvvašvuoda- ja sosiálbálvalusaide ožžot ollislaš ja oktiiheivehuvvon fálaldaga. Dát guorahallui bálvalusa buot dásiin, ja guorahallui man muddui bálvalusaid vuostáiváldit ožžot dohkálaš bálvalusaid eiseváldiid gáibádusaid mielde.

Dán geahču ulbmiljoavkun ledje bálvalusaid vuostáiváldit geain leat hui iešguđetlágán dearvvašvuodalaš ja sosiála dárbbut. Sii dárbbasit dearvvašvuodabálvalusaid oanehit dahje guhkit áiggi, nugo doavttirveahki, fysioterapiija, ergoterapiija ja ruovttubuoheccidivššu. Fysalaš ja/dahje kognitiiva doaimmashehttejupmi sáhtá miel-disbuktit ahte sii belohakkii dahje ollásit eai birge veahki haga beaivválaš doaimmain, nugo dalle go galget lihkkat, basadit ja gárvodit, borrat ja juhkat, hissegis fitnat ja nohkkat, ja dábálaš ruovttubargguin, omd. čorget, gávppašit, muohttaga hoigat ja viesu ligget. Sii dárbbasit maiddá earáid veahki beassat olbmuid sisa, eret aktovuodas ja eallit ulbmillaš eallima earáiguin fárolaga.

Jus dán olbmui lea stuora doaimmashehttejupmi, bistevaš buozanvuohka, ja soitet vel sosiála hehttehusat, de lea oalát dearvvašvuodabargiid duohen ožžot go sii ulbmillas ja árvvolaš eallineavttuid. Fáhkkadoaimmat, oanehis áiggi fálaldagat ja bođu ražasteamit eai leat doarvá. Veahki galgá leat viiddis ja fágalaččat dohkálaš guhkesáiggefálaldahkan.

Go dát olbmot dábálaččat ožžot veahki mángga oassesuorggis ja mángga iešguđet bálvalusaddiin, de sáhttet bálvalusaid vuostáiváldit vásihit ahte bálvalusfálaldat lea bihtáid mielde, ja iešguđet bealálaččaid ovtasbargu ja oktiiheiveheapmi lea soaittáhagaid mielde ja geavaheddjiin alddineaset lea unnán vejolašvuohka váikkuhit iežaset dili.

Okttiheivehuvvon ja ollislaš fálaldat miehtá bálvalusdoaimma

Geahčču gávnnašii ahte 21 suohkanis iskojuvvon 60 suohkanis lei bálvalusdárbbu ja bálvalusfálaldagaid plánen bihtáid mielde ja unnán ovtastuvvon (koordinerejuvvon). Suohkanat eai lean ásahan nanu stivrenvuogádagaid mat sihkkarasttáše ahte oassebálvalusat ovtas ja ovtasbargus bálvalusa vuostáiváldiin dohkálaččat čielggadit dárbbuid ja

ráhkadit dohkálaš fálaldaga vuodu lága gáibádusaid mielde. Dearvvašvuodageahčču atná hui duodalažžan ahte suohkanat eai sihkkaraste fágaidrastiideaddji árvvoštallama ja čielggadeami bálvalusavuostáiváldiid hárrái geain leat mánggabealat dearvvašvuodalaš ja sosiála dárbbut. Jus okta dahje eanet oassebálvalusat leat váilevaččat, de sáhtá dat váikkuhit ollislaš bálvalusfálaldaga ja sáhtá dan bokte dagahit ahte bálvalusfálaldat ii leat bealuštahti.

Go dát guoská olbmuid geat guhkes áiggi, ja oalugat olles eallenagi, dárbbasit ollu veahki, de deattuha Stáhta dearvvašvuodageahčču man mávssolaš dat lea ahte suohkaniin lea systemáhtalaš ja plánejuvvon fálaldat, mas suohkana aktiiválaš guoddu lea deatalaš daid olbmuid guovdu geain dás lea sáhka. Sis soaitá leat bistevaš dávdá mii njozet dahje jođánit vearáka ja dađistaga eanet heađuštišgoahá eallima. Sis soitet leat bistevaš doaimmashehttejumit dahje vigit. Sin dárbbuid ii sáhte einnostit, doaimmannávccat sáhttet hedjonit dađi mielde ja mángga dáfus njozet. Vai dárbbuid rievdan vuhtii váldojuvvo, de lea deatalaš, eandalii dáid bálvalusvuostáiváldiid ektui, ahte ásahuvvojit rutiinnat mat sihkkarastet ahte lea doarvá áigi dárkkilit árvvoštallat bálvalusaid dađi mielde. Geahčču čájehii ahte suohkanat eai doarvá bures sihkkaraste ahte bálvalusaid dárbu systemáhtalaččat guorahallojuvvo dahje man muddui bálvalusat doibmet buoremus lági ja eavttuid mielde.

46:s dan 60 suohkanis gos lei geahčču, váillo struktuvrrat ja proseassat mat sihkkarastet oktiiheivehuvvon ja ollislaš fálaldaga bálvalusaid vuostáiváldiide miehtá bálvalusráiddu. Váilo lei ahte oassebálvalusat guorahallat vuostáiváldi dárbbu sierralagaid ja buohtalagaid, ja ahte guoskevaš bálvalusat čađahit iežaset doaimmaid ja čuovvolit daid almmá gulahallama haga gaskaneaset ja vuostáiváldiin. Dán suohkaniin leat geahččoeseválddit čujuhan ahte lágat eai čuvvojuvvo dohkálaččat dahje leat čujuhan ahte lea várra ahte láchkamearrádusaid hárrái čuožžilit váilevuodát dan vuogatvuoda ektui mii vuostáiváldis lea oážžut ollislaš ja ovtastahttojuvvon bálvalusa. Muhtin fágaidrastideaddji ovtasbargu ja ovtastahttin dáhpuhuvvá eahpeformála gulahallama bokte, muhto mángga suohkanis lea geahččoeseváldiide leamaš váttis gávdnat dássedis ja systemáhtalaš gulahallama.

Láhkaásahusat individuála plána birra leat ráhkaduvvon vuhtii váldin dilhte daid erenoamáš hástalusaid maid olbmot, geain leat bistevaš ja

máנגgabealat dárbbut, vásihit suohkaniid ja eará bálvaluslágideddjiid ektui. Ulbmilin lánkaásahusai-
guin lea ášahit bargovuogi mii fuolaha ahte bálvalusa
vuostáiváldi dárbbut gehččojuvvojit ovttas ja ahte bar-
govejvuo addit ollislaš ja sutnje heivehuvvon fállaldaga.

Geahčču čájehii viidáseappot ahte suohkanat ledje
bargagoahtán individuála plánaiguin, muhto ahte
suohkaniin orui váilume ulbmilplána ja stivrejupmi dan
hárrái. Geahččoiseiválddit oidne ahte sullii bealis suoh-
kaniid doaimmain ii lean suohkaniid bargu individuála
plánaiguin leamaš doarvái buorre daid lánkagáibádu-
said mielde mat gusket daidda olbmuide geaid dát
geahčču guoskkaha. Vuosttažettiin mearkkašuvvui ahte
bálvalusaid vuostáiváldiin ii lean diekkár plána dahje
ii lean fálluojvuvon, dahje ahte ii lean dáhpin muitalit
sidjiide ahte lea sis lea vuoigatvuohta diekkár plánii.
Geahččoiseiválddiide lei dán suohkaniin váttis oaidnit
ahte lánkaásahusa njuolggadusat vuhtiiváldojuvvojedje
earaládjje ge, omd. ahte doaimmat livčče ášahan ovttas-
bargovugiid mat vástidivčče dasa maid lánkaásahusat
dadjet individuála plána birra, ja nu sihkkarastáše ovt-
tastuvvon ja oktilis bálvalusa, vaikko barggu bajilčála ii
livčče ge individuála plána.

Sosiála dárbbut veahtun?

Go bálvalusa dárbu čielggaduvvo ja fállaldat plánejuvvo
bihtáid mielde (lea fragementerejuvvon), ja muhtin
dáfus ii leat bealuštahtti, de lea ágga navdit ahte eai
konkrehta bálvalusfálaldagat ja konkrehta doaimmat ge
leat doarvái bures heivehuvvon ja lágiduvvon. Geahčču
gávnaheamit orrot dan čájeheame.

Ollu bálvalusvuostáiváldiide sáhtta doarjjaolmmoš
(státtkontakt) leat mávssoleamos veahki beas-
sat aktovuodas ja oážžut ulbmillaš oktavuoda
earáiguin. Dan dihte lea balddihahtti ahte mángga
suohkanis ii oro leame doarvái fuolla ovddi-
dit doarjjaolmmošortnega. Geahčču gávnnahii
ahte mángga dáfus gollá guhkes áigi ovdal go
doarjjaolmmoš fálluojvuo ja ahte dát doaimma lea
oalát olggobealde suohkana eará doaimmaid. Dat
mearkkaša ahte doarjjaolbmot unnán váldojuvvojit
mielde doppe gos bálvalusa vuostáiváldi dárbbut ja
sávaldagat ságastallojuvvojit. Doarjjaolbmot eai oáččo
systemáhtalaččat neavvagiid ja oahpu das makkár ovd-
dasvástáduš ja doaimmat doarjjaolbmot leat. Geahčču
čájeha gal maiddá ahte suohkaniidda lea váttis gávd-
nat doarjjaolbmuid, ja ahte dan dihte lea váttis deavdit
eiseiválddiid gáibádusaid. Geahčču addá gal maid
vuodu jearrat leat go suohkanat doarvái aktiivalaččat
ohcan doarjjaolbmuid dahje ášahan eará doaimmaid
dan sadjá go váilot doarjjaolbmot. Dáid gávnnahemiid

vuodul atná Stáhta dearvvašvuodageahčču ággán
jearrat leat go bálvalusaid vuostáiváldit ožžon dohkálaš
fálaldaga, mii maiddá vuhtii váldá ovttaskas olbmuid
dárbbu earáiguin ovttastallat ja searvat servodateallimii.

Stivrejupmi sihkkarastin dihte bealuštahtti bálvalusaid

Doaimmat fertejit geahččoiseiválddiide duođaštit
ahte sii devdet siskkáldas dárkkisteami doaibmagái-
bádusaid. Siskkáldas dárkkisteapmi lea doaimma
systemáhtalaš stivrejupmi nu ahte deavdá sosiála- ja
dearvvašvuodálaga gáibádusaid ja vai álbmoga
vuoigatvuođat dan bokte geavatlaččat sihkkarastojuv-
vojit. Siskkáldas dárkkisteapmi lea ahte jodiheadjit
plánejit ja dovdet doaimma nu ahte sávatkeahkes
dilálašvuodát ja dáhpáhusat eai dáhpáhuva, ja ahte
jodiheadjit dovdet ja dihtet álbmoga ja bálvalusaid
vuostáiváldiid dárbbuid sihke oanehit ja guhkit áigái.
Systemáhtalaš stivrejupmi ja jodiheapmi lea maiddá
kvalitehtasihkkarastima ja buoridanbarggu vuoddo
eaktun.

... sáhtta jearrat ožžot go bálvalusvuostáiváldit dohkálaš fálaldaga, mii maiddá váldá vuhtii sin dárbbuid sosiála oktavuodaid, gullelašvuoda ja oassálastima hárrái.

Dán geahčču gávnnahuvvui ahte suohkaniin lea
stuora buoridanmuni sihkkarastimis doaimmasheht-
tejuvvoimiidda, gain leat bistevas ja mánggabealat
dárbbut, oktiiheivehuvvon ja bissovas bálvalusfálal-
daga mii lea sihke ollislaččat ja oassebálvalusaid dáfus
dohkálaš. Sii geat dan dárbbasit, galget deaivat bálva-
lusvuogádaga mii dárkkil guorahallá buot beliid doaib-
mannávca ja veahkedárbbu hárrái, ja mii čielggada ja
pláne fállaldaga mii lea heivehuvvon ovttaskas olbmo
dárbbuide ja eallindillái; ja čađat atná lagas oktavuoda
ja gulahallá bálvalusa vuostáiváldiin iežainis ja/dahje su
lagamuččaiiguin. Seamma ládje galgá konkrehta fállal-
dat leat oktiiheivehuvvon (koordinerejuvvon) nu ahte
vuostáiváldi diehtá gii ain goas ge boahhtá maid bargat.
Hui deatalaš lea maiddá ahte fállaldat áigges áigái
systemáhtalaččat árvvoštallojuvvo ja evaluerejuvvo
vuostáiváldi rievddadeaddji ja áiggi mielde rievdan
dárbbuid vuodul. Visot dát galgá dahkkot fuolahán
dihte ahte juohke ovttá bálvalusfálaldat lea bealuštahtti
su dárbbuid ja vuoigatvuođaid ektui.

Girjjálašvuohta:
Jagi 2005 riikkaviidodaš geahčču čoahtkái-
geassu – suohkanlaš dearvvašvuodá- ja
sosiálbálvalusat badjel 18 jagi rávi-
solbmuide, gain leat bistevas ja
mánggabealat dárbbut, ja geat eai oro
institiivuvnain.
Dearvvašvuodageahčču raporta 3/2006
Oslo: Stáhta dearvvašvuodageahčču,
2006.

SÅÅÅ...
HVA har
vi her da...?

Duodalaš váilevuodát kirurgii ja jávohisvuodas ja journálačállimis

Gulahallan dearvvašvuodabargiid ja divššohasaid (buhcciid) gaska ii leat dohkálaš go hearkkes áššiid birra ságastallojuvvo vierobeljiid gulu. Kirurgijas ii leat divššohasovddasv ástideaddji doavtterortnet, ja kirurgaid journálačállin ii leat ollu sajiin doarvái buorre. Dan čájeha riikkaviidosas geahčču gulahallama birra gastrokirurgii ja (čoavje-čoallekirurgii) oktavuodas, mii čadahuvvui diibmá.

Dearvvašvuodageahčču fuolastuvvá dainna go viste-huksehusat ja bargohušša dahket ahte divššohasa ja doaktára ságastallan ferte čadahuvvot lanjain gos leat eará buohccit, dahje feaskáriin. Dat sáhtta leat jávohisvuodageaskku rihkkun. Eanas sajiin ii leat divššohasovddasvástideaddji doavttir dahje ortnet doaibmá hejot. Doaktáriid barggu organiseren váldá unnán vuhtii ahte divššohasain galgá leat oktavuohta dihto doaktáriin dan botta go lea buohcciviesus. Lea leamaš unnán beroštupmi dán váttisvuhtii, ii ge leat vuoruhuvvon gávdnat čovdosiid dasa. Mánngga buohcciviesus lea kirurggain hui váilevaš journálačállin. Lea oalle dábálaš ahte kirurga ii oba čále ge journálie deatalaš rievdadusaid divššohasa dilálašvuoda ja divššu birra. Váilevaš journálat dagahit stuorát riskka dasa ahte divššohas ii oaččo rievttis divššu ja ahte oadjebasvuoha dearvvašvuodabálvalusa hárrái hedjona.

2005:s čadahii fylkkaid Dearvvašvuodageahčču riikkaviidosas geahču dearvvašvuodabargiid siskáldas gulahallama birra ja dearvvašvuodabargiid ja divššohasaid gulahallama birra dearvvašvuodaásahusain mat vuostáiváldet fáhkabuhcciid gastrokirurgijai (čoavje-čoallekirurgijai) ja mat dikšot borasdávdda suolbmudanoalis (čoavjji, čoliin). Dan vida dearvvašvuodaguovllus čadahuvvui geahčču 23 dearvvašvuodaásahusas. Geahču viidodat lei:

- Dearvvašvuodabargiid gaskaneaset gulahallan dan botta go buohcci lei sisačáliuvvon seangaossodahkii
- Røntgen- ja laboratoraiskkademiid bohtosiid gaskusteapmi dikšu doaktárii hoahppudiliin
- Dearvvašvuodabargiid gaskaneaset gulahallan dan botta go divššohas lea intensiivaossodagas
- Ođđa bargiid, sadjásaččaid ja láigohuvvon dearvvašvuodabargiid oahpaheapmi
- Dearvvašvuodabargiid ja divššohasa gaskasaš gulahallan

Dearvvašvuodabargiid gaskaneaset gulahallan dan botta go buohcci lei sisačáliuvvon seangaossodahkii

Vai kirurgalaš divššohasaid dikšun seangaossodagas lea bealuštahti, de fertejit dieđut dárkumiid, árvoštallamiid ja mearrádusaid birra mat gusket

divššohasaide, leat olamuttos dearvvašvuodabargiide geat dikšot buohcci. Dat gáibida ahte njálmmálaš ja čálalaš dieđut dađi mielde mannet doaktáriid, buohccidiksuid ja eará bargiid gaska.

Muhtun dearvvašvuodaásahusain eai leat rutiinnat dasa movt dieđut galget addot doaktáriin geat gerget barggus daidda geat fas bohtet bargui. Ovtta dearvvašvuodaásahusas lei menddo gáržžes áigi dákkár njálmmálaš diehtolonohallamii. Muhtun sajiin eai lean rutiinnat dasa movt doavtterdieđut galget mannat doaktáris buohccidivššárii vuosttaš doavtteriskadeami rájes daššáši go doavtterjournála lea ráhkaduvvon. Ovtta sajis gávnnavuvvui ahte gulahallan doaktára ja buohccidivššára gaska visihta ja ovdal visihta oktavuodas muosehuhttojuvuvui. Mánngga dearvvašvuodaásahusas čájehuvvui ahte buohccidivššarat eai oba beassan ge elektrovnnalaš divššohasjournálaide. Čujuhuvvui maiddá ahte ii leat analyserejuvvon makkár riskkat ja hearkivuodát dat leat doaktára ja buohccidivššára diehtolonohallama dáfus.

... ja dávjá addojuvvojit dieđut eará pasieantaid gulu.

Røntgen- ja laboratoraiskkademiid bohtosiid gaskusteapmi dikšu doaktárii hoahppudiliin

Go bohtet vástádusat iskosiidda ja mat eaktudit ahte jođánit čadahuvvo juoga, de fertejit leat rutiinnat das movt dieđihit dan doaktárii geas lea divššu hárrái ovdasvástáduš. Go laboratoras ja røntgenossodát telefovonna bokte addet diekkár dieđuid seangaossodahkii, de sáhtta dieđuid vuostáiváldit bargi mas lea váilevaš máhttu árvoštallat hoahppuvuoda dási. Guovddáš gažaldahkan lea dalle man muddui hoahppuvástádusat doarvái jođánit dieđihuvvojit doaktárii. Geahčču ii gávnnavon stuora váilevuodaid diekkár iskuvástádušaid gaskusteami hárrái. Mánngga sajis čujuhuvvui liikká ahte ii leat čielggas guđet vástádusat galget dakkaviide dieđihuvvot viidáseappot, ja gean ovddasvástáduš dat lea. Váilevuodát ledje laboratoras, røntgenossodagas dahje seangaossodagas.

Dearvvašvuodabargiid gaskaneaset gulahallan dan botta go divššohas lea intensiivaossodagas

Buohccit mat leat intensiivaossodahkii biddjojuvvon, ožžot divššu dan dihte go okta dahje eanet guovddáš orgánat eai doaimma riektá. Intensiivamedisiinnas leat dábálaččat mángga iešguđet doavtterspesialistta mielde ovtta ja seamma buohcci dikšumis. Go lea dárbu hoahpus oažžut eará doaktára veahkin, de fertejit leat ása-huvvon buorit gulahallanrutiinnat. Soahpamušat mat regulerejit ovttasbargorutiinnaid ja ovddasvástádu-juogu guoskevaš dearvvašvuodabargiid gaska, sáhttet leat hui ávkálaččat beaivválaš doaimmas, ja eandalii jus mánggaoaivilvuohhta čuožžila. Intensiiva ossodagas lea eanas gulahallan anestesijadoaktára ja kirurga ja buohccidivššára ja kirurga gaska njálmmálaš, muhto lea maiddái čálalaš gulahallan. Geahčču ii leat gávnna-han mearkašahtti váilevuodaid dearvvašvuodabargiid gulahallamis dan botta go buohcci lea intensiivaos-sodagas. Buorre njálmmálaš gulahallan orru leame duogázin dasa.

Oalle dájvá eai čále doaktárat journálie deatalaš dieđuid divššohasa dilálašvuoda ja divššu birra.

Odđa bargiid, sadjásaččaid ja láigohuvvon dearvvašvuodabargiid oahpahepmi

Dohkálaš buohccidikšun buohccivesuin eak-tuda buori ovttasdoaimma buot guoskevaš dearvvašvuodabargiid gaska. Lea mearrideaddji eaktun ahte dearvvašvuodabargiin lea doarvá gulahallanmáhttu ja -návvat. Bargiin ferte leat máhttu ja návccat njálmmálaččat ja čálalaččat gulahallat ja máhttit geavahit guoskevaš teknihkalaš veahkke-neavvuid. Dasa lassin galgá dearvvašvuodabargiin leat doarvá fágamáhttu ja galget dovdat siskkaldas rutiinnaid ja ovddasvástáduššiid. Go lea dohkkehuvvon (autoriserejuvvon) dearvvašvuodabargin, de lea dat almolaš dáhkáduš das ahte sus lea dat formála máhttu ja hárváhepmi mii gáibiduvvo su virggis. Diekkár dáhkádušas leat liikká eahpesihkarvuodát, ja dan dihte ferte bargoaddi iskat lea go bargis gustovaš autorisašuvdna bargat Norggas, ja ferte maid guorahallat lea go bargiin dárbbášlaš fágalaš gelbbolašvuohhta ja návccat, ja ahte muđui eará ládje leat dohkálaččat virgái. Dárogielmáhttu ii leat eaktun sáhttit dohkkehuvvot dearvvašvuodabargin. Dearvvašvuodabargiin klinihkalaš virggiin ferte datte leat dan meari giel-lamáhttu ahte luohtehahtti lánhái gulahallet buhcciiguin ja ovttasbargoguimmiiguin. Bargoaddis lea ovddasvástáduš.

Geahčču ii gávnna-han mearkašahtti gulahallanválttisvuodaid dearvvašvuodabargiid guovdu váilevaš giellamáhttu geažil. Mángga geahčus čujuhuvvui ahte bargit ja sadjásaččat ledje ožžon menddo unnán oahpu elektrovnnaš gulahallan- ja dokumenterenreaidduid geavaheamis. Golmma geahčus gávnna-huvvui ahte easkkavirgáduvvon doaktárat eai oahpahuvvon systemáhtalaččat. Ovtta dearvvašvuodaášahusas eai ožžon sadjásaš buohccidikšut beassansáni ja fertejedje dan luoikkahit earáin vai besset buhcciid journálaide.

Dearvvašvuodabargiid ja divššohasa gaskasaš gulahallan

Dohkálaš divššu eaktun lea ahte dearvvašvuodabargit ja divššohas oadjebasat gulahallet. Dát lea erenoamáš

deatalaš ovdal čuohpadeami, olggosčálidettiin ja go galgá dieđuid addit ja ságastallat duodalaš buozan-vuoda birra. Dalle lea luohtevašvuohhta hui mávssolaš dasa ahte divššohas sáhtta ipmirdit dieđuid ja duostat jearahit iežas dilálašvuoda birra. Ollu buohccivesuin leat mángga buohcci ovtta lanjas, ja dábálaččat addo-juvvojit ja jerrojuvvojit dieđut eará buhcciid gulu. Lea čájehuvvon ahte ollu buohccit eai dieđe ahte sis lea vuoigatvuohhta oažžut persovnnalaš dieđuid guovttá-gaskan.

Badjel goalmádasoasis geahčuin gávnna-huvvui ahte dilálašvuodát eai lean lágiduvvon dasa ahte buohccit sáhttet mitalit ja gullat dieđuid guovttá-gaskan. Dat bodii das go ságastallamat ledje mángga-olbmolanjain dahje feaskárin, ja go eai lean ságastallan-lanjat lahkosiin. Eai gávdnon mearkašahtti váilevuodát dieđuid sisdoalus mat addojuvvojedje buohccái ovdal čuohpadeami dahje olggosčálidettiin. Ovtta geahčus čujuhuvvui ahte leat váilevaš rutiinnat ságastallamiid hárrái buhcciiguin ovdal čuohpadeami, ja nuppi eará sajis ges eai oba ságastallan ge buhcciin ovdal go son čuohpáduvvo.

Ollu geahčuin fuomášuvvui ahte ortnet man mielde buohccis galgá leat okta ovddasvástideaddji doavttir ii doaimma eavttuid mielde. Dat bodii das go ii lean nammaduvvon buohcciovdasvástideaddji doavttir, ahte nammaduvvon doavttir ii lean olamuttos, dahje ahte buohccái ii mitaluvvon gii su ovddasvástideaddji doavttir lea.

Journálačállin

Badjel guokte goalmádasoasis dain ása-huvvui ahte geahčču gávnna-huvvui ahte dokumentašuvdna váillui dahje ii lean summaralaš duođastus das makkár dieđut buohccái leat addojuvvon. Juohke goalmát geahčus lea čujuhuvvon ahte buhcciid journálain ii mitaluvvo gii lea buohcci ovddasvástideaddji doavttir ja gii lea journálačállima ovddasvástideaddji.

Dasa lassin gávnna-huvvoje sullii guovtti goalm-mádasoasis váilevuodát kirurgaid journálačállimis. Dát dáhpáhuvai maid oktavuođain goas buohcci lei intensiivaossodagas. Stuora oasis journálain váilo dieđut buohcci dilálašvuoda rievdamá birra ja movt dan leat hálddašan. Ovtta sajis golai goasii mánnu goas kirurgat eai leat čállán journálanoháhtaid. Earret buoh-canhistorjja, gávdnosiid buohccivesuin sisačálidettiin ja čuohpadeami čilgema de kirurgat unnán dokumenterejedje čálalaččat. Muhtun geahčuin čujuhuvvui ahte váilu sirdinnotáhtta, intensiivii sisaboahhtima notáhtta ja olggosčállinnotáhtta, dahje ahte sisaboahhtinnotáhtta lei váilevaš. Dievasmeahtun divššohasjournálat headjudit oadjebasvuoda dearvvašvuodabálvalusas dan dihte go boasttovuodaid ja riikkumiid várra stuorra. Dat sáhtta dagahit buohcci ovdii, dainna lágiin ahte buoh-canáigi guhku, sáhttet šaddat vahágat ja bivevaš vigit dahje eallináigi oatnu.

Goasii juohke goalmát geahčus čujuhuvvui ahte dárkilmeahtun divššohasjournálat dahke vád-dáseabbon gávdnat dieđuid. Guovtti sajis čujuhuvvui ahte jodiheadjit eai lean čujuheami olis maide dahkan journálasidoalus hárrái. Mángga gearde fuomášuvvui ahte lei váttis beassat buhcciid journálaide dan dihte go váilot dihtorat. Ovtta geahčus čujuhuvvui ahte ledje eahpecielga nuolggadusat dan hárrái mii journálas galgá dokumenterejuvvo.

Fylkkaid dearvvašvuodageahčut čuovvolit geahču gávnna-hemiid sihkarastin dihte ahte ovddasvástidead-djit njulgejit boasttovuodaid.

Girjjálašvuohhta:

Jagi 2005 riikkaviidodas geahču
čohkkáigeassu – dearvvašvuodabargiid
gaskaneaset gulahallan ja dearvvašvuoda-
bargiid gulahallan divššohasaiguin
dearvvašvuodadoaimmahagain mat
kirurgalaččat dikšot fáhkka-buhcciid ja
buhcciid gain lea borasdáva čovaj-
čoealleolis.

Dearvvašvuodageahču raporta 1/2006.
Oslo: Stáhta dearvvašvuodageahčču,
2006.

Logut ja fáktadieđut

Sisdoallu	Váiddaáššit sosiálbálvaluslága olis	11
	Váiddaáššit dearvvašvuodabálvaluslaš vuoigatvuođaid hárrái	12
	Sosiálbálvalusaid geahčču.....	12
	Dearvvašvuodabálvalusaid geahčču.....	13
	Geahččoáššit (ovttaskasáššit) dearvvašvuodabálvalus	14
	Dieđihanguovddáš	15
	Neahttabáikki www.helsetilsynet.no geavaheapmi.....	15
	Dokumenttaid geahčadeapmi.....	15
	Preassadieđáhusat.....	15
	Dearvvašvuodageahču johtočállosat	15
	Rehketdoallobohtosat	15

Dát oassi Geahččodieđáhusat sisttisdoallá deataleamos dieđuid fylkkamánniid, fylkkaid Dearvvašvuodageahčuid ja Stáhta dearvvašvuodageahču doaimmain geahččoeiseváldin ja váidinásahussan. Dárkilet dieđuid gávnnat dáppe www.helsetilsynet.no.

VÁIDDAÁŠŠIT SOSIÁLBÁLVALUSLÁGA OLIS

Váiddaáššit sosiálbálvaluslága mielde leat mearkkašahhti oassin fylkkamánniid doaimmas. Oktiibuot gieđahalle fylkkamánnit 6015 váiddaáššit 2005:s (2004: 7333 ášši). Váiddaáššit leat dán oktavuodas áššit main ovttaskasolbmot leat váidán suohkaniid mearrádusaid doarjagiid dahje bálvalusaid birra mat leat dahkon sosiálbálvaluslága olis, ja go suohkanat eai leat mieđihan váidagii. Fylkkamánni lea váidinásahus ja dárkkista suohkaniid mearrádusaid. Birrasii golbma njealjádasoassi áššiin guoskkai ekonomalaš doarjagiidda, ja loahppa fas sosiála bálvalusaide. Ekonomalaš áššiid váidagat ledje omd. ekonomalaš sosiálveahki sturrodat, dahje eanet dilto váidagat mat guske doarjagii bibmui, viessoláigui, elrávdnjái,

depositumii, biktasiidda, bátneđikšui, dálkasiidda, viessogálvuide, mátkkiide dahje eará ekonomalaš doarjagiidda. Sosiála bálvalusaid váidagat ledje vuosttažettiin fuolahambálkká, geavatlaš veahki ja oahpaha hárrái, dás maiddái geavaheaddji stivren veahki, helpen dahje doarjaolmmoš. Dat sáhtta leat váidda bálvalusa sisdoalu, viidodaga dahje bálkká hárrái.

Fylkkamánnit nannejedje suohkaniid mearrádusaid 71 % áššiin (2004: 74 %). Nannemiid lohku lei stuorát ekonomalaš doarjagiid hárrái go áššiin mat gusket sosiála bálvalusaide. 14 % áššiin rievdađii fylkkamánni suohkana mearrádusa. 13 % mearrádusain fámohttojuvvojedje ja máhcahuvvojedje suohkanii odđa gieđahallamii, ja 2 % hilgojuvvojedje, nu ahte váidagat eai gieđahallojuvvo. Eai leat logut mat čájehivčče mii dáhpáhuva

máhcahuvvon áššiiguin, muhto ollu mearrádusat nuppástuhttojuvvojit Fylkkamánni ávžžuhusaid mielde.

Fylkkamánnis lea oppalaš gáibádussan gieđahallat áššiid golmma mánu sisa. Badjel 90 % áššiin gieđahallojuvvojit golmma mánu sisa, ja badjel 79 % guovtti mánu sisa.

2005 álggus ledje 704 ášši mat eai lean gieđahallon, ja loahpas ges 841. Sisa bohte 6154 ášši, 240 unnit go ovddit jagi. 2005:s gieđahalloje 1312 unnit áššit go 2004:s. Vuosttažettiin bohtá dát das go mánga stuora fylkkamánneámmáha vuoruhedje healban áššiid gieđahallat. Fylkkamánni lea buorre hálddašeapmi váiddaáššiid hárrái sosiálbálvaluslága olis.

Tabealla 1 Váidagat sosiálbálvaluslága olis 2005 – odđa ja loahpahuvvon áššit

Fylka	Odđa áššit	Loahpahuvvon áššit – ekonomalaš doarja	Dáin nannejuvvon (%)	Loahpahuvvon áššit – sosiála áššit	Dáin nannejuvvon (%)	Oktiibuot loahpahuvvon áššit
Østfold	528	397	65	105	31	514
Oslo ja Akershus	1 420	1 011	75	183	50	1 278
Hedmárku	243	180	83	55	31	257
Opplánda	187	128	78	41	51	183
Buskerud	379	288	72	90	53	393
Vestfold	327	238	83	57	70	318
Telemark	240	185	77	36	75	245
Aust-Agder	111	89	87	22	55	119
Vest-Agder	174	136	76	32	63	168
Rogaland	526	440	81	75	72	525
Hordaland	560	451	76	117	61	588
Sogn ja Fjordane	127	75	72	38	71	117
Møre ja Romsdal	274	185	75	81	59	280
Lulli-Trøndelága	270	167	85	49	43	223
Davvi-Trøndelága	109	103	76	25	40	137
Nordlándá	323	217	72	67	48	307
Romsa	246	158	82	52	62	220
Finnmárku	110	129	64	19	47	149
Summa	6 154	4 577	76	1 144	54	6 021

VÁIDDAÁŠŠIT VUOIGATVUOĐAID HÁRRÁI DEARVAŠVUOĐABÁLVALUSAS

Fylkka dearvvašvuodageahčču lea váidinásahus- san go divššohasat (pasieanttat) oaivvildit ahte sin vuoigatvuoddat divššohasvuogitvuodálága ja eará láhkamearrádusaid mielde eai leat devojuvvon. Dat geas lea ovddasvástádus bálvalusa hárrái (suohkan dahje dearvvašvuodadoaimmahat), galgá árvvoštallat ášši odđasis ovdal go dat ovddiduvvo váiddaáššin Fylkka dearvvašvuodagehčču. Fylkka deavvašvuodageahčču sáhtta árvvoštallat buot beliid áššis. Fylkka dearvvašvuodageahču mearrádus lea loahpalaš.

Loahpahuvvon áššiid lohku lei 754 (2004:s 361 ja 2003:s 199). Stuora oassi lassáneamis boahtá das go divššohasvuogitvuodálágas leat odđa njuolggadusat 1.9.04 rájes buhcciidsáhtu vuoigatvuoda birra.

Muhtimat dan 754 áššis árvvoštallojuvvojedje mángga vuoigatvuodaparagráfa ektui. Tabealla 2 čájeha movt dat oktiibuot 831 árvvoštallama leat juohkásan.

252 dan 754 áššis leat muhtin muddui dahje ollásii miédihuvvon.

Njuolggadus	Man hárrái	Áššiid lohku 2005	Dáin oáččui váidi doarjaga	Áššiid lohku 2004
Divššohasvuogitvuodáláhka				
§ 2–1 vuosttaš lađas	Vuoigatvuohka dárbbalaš dearvvašvuodaveahkkái suohkana dearvvašvuodabálvalusas	62	10	34
§ 2–1 nubbi lađas	Vuoigatvuohka dárbbalaš dearvvašvuodaveahkkái spesialista-dearvvašvuodabálvalusas	134	46	72
§ 2–2	Vuoigatvuohka árvvoštallot 30 beaivvi sisa	25	19	5
§ 2–3	Vuoigatvuohka odđasis árvvoštallot	3	2	4
§ 2–4	Vuoigatvuohka válljet buohcciviesu	15	15	9
§ 2–5	Vuoigatvuohka individuála plánii	12	5	11
§ 2–6	Vuoigatvuohka buhcciidsáhtui	314	56	42
Kap. 3	Vuoigatvuohka mieldeváikkuheapmái ja dieđuide	22	7	11
Kap. 4	Miédiheapmi dearvvašvuodaveahki oažžumii	1	0	1
§ 5–1	Vuoigatvuohka oaidnit journála	31	25	20
	Divššohasvuogitvuodáláhka, ii sirrejuvvon	2	0	47
Dearvvašvuodabargiidláhka				
§§ 42, 43, 44	Journála divvun ja sihkkun, boastto olbmo journála	26	13	23
Suohkandearvvašvuodabálvalusláhka				
§ 2–1	Vuoigatvuohka dárbbalaš dearvvašvuodaveahkkái	182	52	143
§ 2–2	Mánáid vuoigatvuohka dearvvašvuodaiskkadeapmái	1	1	
Bátnedearvvašvuodáláhka				
§ 2–1	Vuoigatvuohka dárbbalaš bátnedikšui	1	1	1
Oktiibuot árvvoštallojuvvon ovttaskas láhkamearrádusaid ektui		831	252	423

SOSIÁLBÁLVALUSA GEAHČČU

Systemarevišuvnnat

Fylkkamánnit čadahedje 160 geahču sytemarevišuvnnan 2005:s, geahča 3. tabealla.

34:s dan 160 geahčus eai gávdnon lágaid dahje láhkaásahusaid riikkumat.

160 geahčus čađaheigga Fylkkamánni ja Fylkka dearvvašvuodageahčču ovttas 80 geahču sihke sosiál- ja dearvvašvuodálága olis.

Fylkkamánnit čadahedje 2005:s guokte riikkaviidosas geahču njuolggadusaid mielde maid Dearvvašvuodageahčču bijai:

- riekteoadjebasvuohka bággema ja fápmogea- vaheami olis doaimmashehttejuvvon olbmuid vuostá (geahča artiikkala s. 4–5) – 53 ovttaskas geahču
- suohkanlaš dearvvašvuoda- ja sosiálbálvalusaid hárrái badjel 18 jagi ollesolbmuide geain leat bistevaš ja mánggabealat dárbbut ja geat eai oro institušuvnnas (ovttas Fylkka dearvvašvuodageahču) (geahča artiikkala s. 6–7) – 60 ovttaskas geahču.

Goappáge riikkaviidosas geahču čoahkkáigeassin- raporta almmuhuvvo ráiddus Dearvvašvuoda- geahču raporttat.

Oktiibuot 47 geahču eai leat oassin riikka- viidosas geahčus. Dáid geahčuid ásahus ja tema lea válljejuvvon dieđuid vuodul mat Fylkkamánniin leat riskka ja hearkivuoda birra. Dán 47 geahču temát ledje:

- bálvalusfálaldat gárihuhttinmirkkuid geavahed- djiide (20 geahču),
- áššemeannudeapmi suohkanlaš bálvalusaid juolludeamis (6) ja
- eará, nugo bálvalusat boarrásiidda geat orrot ruovttus dahje psykalaččat gillájeaddji olb- muide, riektesihkarvuohka jna. (21).

Juovlamánu 31. beaivvi 2005 ledje ain čielga váilevuodát viđa geahčus mat ledje leamaš 2004: s dahje ovdal (lágaid dahje láhkaásahusaid riikkum- mat mat ledje cuiggoduvvon eai ge lean njulge- juvvon). Váilevuodát ledje bálvalusaid hárrái gári- huhttinmirkogevahedjiide, helpendoaimmaid ja fuolahusbálvalusaid hárrái.

Tabealla 3 Fylkkamánniid geahču (systemarevišuvnnat) sosiál- bálvalusa hárrái – systema- revišuvnnaid lohku

Fylka	2005	2004
Østfold	9	7
Oslo ja Akershus	16	6
Hedmárku	10	4
Opplánda	7	4
Buskerud	11	8
Vestfold	8	3
Telemark	8	3
Aust-Agder	7	8
Vest-Agder	8	5
Rogaland	8	3
Hordaland	10	5
Sogn ja Fjordane	9	9
Møre ja Romsdal	6	6
Lulli-Trøndelága	14	8
Davvi-Trøndelága	7	10
Nordlándá	9	10
Romsa	8	6
Finnmárku	5	4
Summa	160	109

Geahčču gárrenvuodaásahusain

Fylkkamánnt čađahedje 42 geahču gárrenvuodaásahusain, gč. 3. kap lálkaásahusain lálkii sosiála bálalusaid jd birra.

Bággen ja fápmogeavaheapmi doaimmashehttejuvnon olbmuid vuostá – sosiálbálvaluslága kap. 4A

Riekteoadjektbasvuoha bággen ja fápmogeavaheami oktavuodas ovttaskas olbmuid guovdu geat leat psyhkaláččat doaimmashehttejuvnon lea regulerejuvnon sosiálbálvaluslága kapihttalis 4A.

Suohkanat dieđihit Fylkkamánái mearrádusaid vaháteastadeaddji doaimmaid birra heahedilálašvuodain (ovttaskas dilálašvuodain), gč. § 4A-5 goalmát lađđasa bustáva a. Mearrádusaid lohku lei 24 337 (2004: 21 110) 1065 olbmuid (2004: 1032), gč. 4. tabealla.

Fylkkamánnt fertejit dohkkehit plánejuvnon vaháteastadeaddji doaimmaid heahediliin mat jámmadit čuožžilit ja doaimmaid gokčat vuodđo dárbbuid mat bálvalusa vuostáiváldis leat oazžut biepmu ja juhkamusa, gárvodeami, vuoingasteami, oadđima, čorgatvuoda ja persovnnalaš oadjebasvuoda hárrái, dás maiddái oahpahus- ja hárhjehandoaimmaid hárrái, gč. § 4A goalmát lađđasa bustáva b ja c.

Fylkkamánnt dohkkehedeje 839 mearrádusa 2005:s (2004: 655). Mearrádusat ledje (2004 ruođuid siste):

- 301 (272) plánejuvnon vaháteastadeaddji doaimma heahediliin mat jámmadit čuožžilit
- 342 (242) doaimma gokčat vuodđo fuolahusdárbbuid mat bálvalusa vuostáiváldis leat
- 57 (47) mekánalaš bággenneavvuid geavaheami (16 mearrádusa bustáva b olis, 41 c olis),
- 131 (87) doaimma dieđihansystema geavaheami (51 mearrádusa bustáva b olis, 80 c olis),
- 8 (7) oahpahan- ja hárhjehandoaimma.

Mearrádusat guske 457 olbmuid (2004: 378).

Fylkkamánnt adde 477 sierralobi (2004: 312) oahppogáibádusain mat biddjojit § 4A–9 mielde olbmuid geat čađahit diekkár doaimmaid § 4A–5

goalmát lađđasa bustáva b ja c mielde.

Fylkkamánnt mearriedeje golbma váidaga doaimmaid hárrái § 4A–5 goalmát lađđasa bustáva a olis, ja ráhkkanahhte guokte váidaga doaimmaid hárrái § 4A–5 goalmát lađđasa bustáva b ja c olis maid Sosiála áššiid fylkkaávddegoddi galgga giedahallat.

Fylkkamánnt čađahedeje 194 geahču báikkis doaimmaid hárrái § 4A–5 goalmát lađđasa bustáva b ja c olis, gč. geahččogeatnegasvuoda §:s 2–6 vuosttaš lađđasa nuppi punktumas. Dasa lassin čađahuvvojedje 12 eará geahču báikkis.

Stuora lassáneapmi olbmuid hárrái geat guovdu leat dákkár mearrádusat ja oahppogáibádusain ložžema lassáneapmi 2004 rájes 2005 rádjái boahť árvvusge das go suohkaniid áššemeannudeapmi lea healban ođđa kap. 4A geažil, mii bođii fápmui 1.1.2004.

Geaskkut

Fylkkamánnt eai leat 2005:s addán geaskkuid (gohččumiid) sosiálbálvaluslága olis.

DEARVAŠVUODABÁLVALUSA GOZIHAPMI

Doaimmaid bearráigeahčču

Fylkkaid dearvašvuodageahčču čađahedeje 2005:s 222 geahču systemageahčču, geahča 5. tabealla. Dáin ledje 148 suohkaniid dearvašvuodabálvalusas, 69 spesialisteadarvašvuodabálvalusas ja 5 eará bálvalusas.

Dasa lassin ledje golbma systemarevišuvnna ja 20 eará geahču mas Rogalánda dearvašvuodageahčču lea guorahallan dearvašvuodalaš belliid petroleundoaimmas.

Dan 184 (2004: 156) suohkandearvašvuodabálvalusa geahčus ledje 76 geahču main Fylkkamánni ja Fylkka dearvašvuodageahčču čađahige ovtasaš geahču sihke sosiál- ja dearvašvuodabálvalusa hárrái.

119:s 148 geahčus suohkandearvašvuodabálvalusas ja 51:s 69 geahčus spesialisteadarvaš-

vuodabálvalusas gávdnoje lálka- ja lálkaásahusrihkkumat.

Fylkkaid dearvašvuodageahčču čađahedeje 2005:s guokte riikkaviidosaš geahču Dearvašvuodageahču čujuhusaid mielde:

- gulahallan dearvašvuodadoaimmahagain main lea fáhkkeahkki gastrokirurgija (čoaivečoaile kirurgija) hárrái ja mat dikšot borasdávdada suolbmudanoliin (geahča artihkkala s. 8–9). – 23 ovttaskas geahču
- suohkanlaš dearvašvuoda- ja sosiálbálvalusat badjel 18 jagi ollesolbmuid gain leat bastevaš ja mánggabelat dárbbut ja geat eai oro institušuvnna (čađahuvnon searvalaga Fylkkamánniin) (geahča artihkkala s. 6–7) – 60 ovttaskas geahču.

Goappáge riikkaviidosaš geahču čoahtkái geassinraporta almmuhuvvo ráiddus Dearvašvuodageahču raporttat.

Oktiibuot 88 suohkangeahču eai gula riikkaviidosaš gehčču. Dáid temát ledje:

- dikšun- ja fuolahusbálvalus (49 geahču),
- doavtterváta (18),
- sosiála- ja dearvašvuodadustehus (6),
- eará (15).

Spesialisteadarvašvuodabálvalusa 46 geahču temán mat eai lean mielde riikkaviidosaš geahčus, ledje

- divššohasvuogatuodát (pasienta-) (15 geahču),
- psykiatralaš bálvalusat (9),
- riegáhttinásahusat (8) ja
- eará nugo priváhta klinihkat, dearvašvuodabálvalusat gárhuhhttinávdnasiid geavaheddjiide, kvalitehtbargu jna. (14).

Badjel jagi boares rihkkumat

Juovlámanu 31. beaivi 2005 ledje ain njulgekahtes rihkkumat 30 geahčus mat dahkkoje 2004:s dahje ovdal (lágaid dahje lálkaásahusaid rihkkumat mat eai lean njulgejuvnon). Seamma logut ledje 40 2004:s ja 71 2003:s.

Tabealla 4 Lešguđetlágán mearrádusaid lohku ja olbmuid lohku geaidda mearrádusat gusket, sosiálbálvaluslága kap. 4A mielde

Fylka	Mearrádusat § 4A–5 a	Olbmot geaidda mearrádus guoská § 4A–5 a	Dohkkehuvvon mearrádusat § 4A–5 b ja c	Eai dohkkehuvvon mearrádusat § 4A–5 a ja c	Olbmot geaidda mearrádus guoská § 4A–5 b ja c	Spiehkasteamit oahppogáibádus § 4A–9	Geahčču báikkis
Østfold	728	61	20	6	14	14	3
Oslo ja Akershus	4 072	187	59	5	49	37	24
Hedmárku	280	37	37	0	11	24	11
Opplánda	430	36	61	0	45	43	29
Buskerud	383	46	19	1	10	17	11
Vestfold	451	30	18	1	12	10	9
Telemark	712	37	30	2	8	9	7
Aust-Agder	574	19	7	2	6	4	1
Vest-Agder	490	65	32	2	26	6	10
Rogaland	2 176	110	53	3	33	45	13
Hordaland	6 933	150	127	3	60	62	23
Sogn ja Fjordane	808	37	20	0	15	11	11
Møre ja Romsdal	944	44	118	2	44	49	7
Lulli-Trøndelága	3 180	56	41	1	34	11	7
Davvi-Trøndelága	199	11	48	0	21	75	13
Nordlánda	123	89	103	0	34	32	14
Romsa	1 554	34	33	2	21	23	10
Finnmárku	300	16	15	1	6	9	6
Summa	24 337	1 065	841	31	449	481	209

Dán 30:s lei okta čadahuvvon 1999:s, okta 2002:s, njeallje 2003:s ja 24 2004:s. Dán 30 geahčus ledje golbma geahču dearvvašvuodadoaimmahagain, ja 27 geahču ledje mángga iešgudet bálvalusas suohkaniin. Fylkkaid dearvvašvuodageahčut čuovvolit rihkkumiid eaiggáidid ja bálvalusaid ovddasvástideaddji doaimmaheddjiid ektui dassázi go bálvalus doaimmahuvvogoahhá lágaid ja njuolggadusaid mielde.

Geaskkut

Stáhta dearvvašvuodageahču lea 2005:s čuovvovaš áššiin addán dieđu dahje geaskku njulget dilálašvuodaid, gč. dearvvašvuodageahččolága § 5, spesialistadearvvašvuodálága § 7–1 dahje suohkandearvvašvuodálága § 6–3:

- dutkanprošeakta Aker universitehtabuohcciviesus HF – gohččun bissehit proševtta reivves čakčamánu 23. beavvi 2005 Aker universitehtabuohccivissui
- feaskkerpasieanttat, dás maiddá baggosisa-čálihuuvon pasieanttat feaskáriin, Sandviken buohcciviesus – gohččun addon reivve bokte 9.3.2005 Helse Vest RHF:ii
- váilot dearvvašvuodalaš ja sosiála dustehusa plánat – diehtu geaskku birra addon 103 suohkanii ja 6 dearvvašvuodadoaimmahahkii, geasku addui mánggel 26 suohkanii – ja 31.12.2005 ledje ain 41 suohkanis ja ovttadearvvašvuodadoaimmahagas njulgekahtes áššit.

GEAHČČOÁŠŠIT (OVTTASKASÁŠŠIT) DEARVVAŠVUODABÁLVALUSAS

Geahččoáššit maid Fylkka dearvvašvuodageahču lea giedahallan

Geahččoáššit leat áššit maid Fylkka dearvvašvuodageahču giedahallá pasieanttaid ja lagamuččaid ja earáid váidagiid vuodul, bálvalusa vejolaš rihkkumiid birra.

Odđa áššiid lohku juohke 100 000 ássi nammi rievvdada 20 rájes Møre ja Romsdalas 92 rádjái Finnmárkkus.

Tabella 5 Fylkkaid dearvvašvuodageahčuid čadahán geahčuid (systemreivšuvnnaid) lohku 2005

Fylka	Geahčuid lohku	Dáin leat suohkana dearvvašvuodabálvalusas	Dáin leat spesialistadearvvašvuodabálvalusas
Østfold	10	7	3
Oslo ja Akershus	23	13	10
Hedmárku	11	8	3
Opplánda	7	4	2
Buskerud	12	9	3
Vestfold	11	6	5
Telemark	10	5	4
Aust-Agder	15	13	0
Vest-Agder	8	5	3
Rogaland	11	6	5
Hordaland	23	14	9
Sogn ja Fjordane	13	10	3
Møre ja Romsdal	12	7	5
Lulli-Trøndelága	15	9	6
Davvi-Trøndelága	8	5	2
Nordlánda	14	11	3
Romsa	14	12	2
Finnmárku	5	4	1
Summa	222	148	69

Áššemeannudeami mihttomearri lea ahte eambo go bealli áššiin galgá leat giedahallon viđa mánu sisa. Dál olahuvvui 15 fylkkas (Oslo ja Akershus lohkuiga guokten fylkan) (10 fylkkas 2004:s), geahča 6. tabella.

Juohkáseamit

Vuollelis ja boahhte siiddus oainnat dieđuid geahččoáššiid vuolgaheami birra, man ja gean birra dain lea sáhka, ja árvvoštallamiid ja bohtosiid birra mat dain bohte. Muhtin ovttaskasáššit leat dainna lágiin ordnejuvvon ahte eambo go okta dearvvašvuodadoaimmahat ja/dahje

dearvvašvuodabargi lea árvvoštallojuvvon. Mángga áššis árvvoštallojuvvo mánggaid láhka-ásahusaid vuodul, nu ahte summa lea stuorat go áššiid lohku.

Geahččoáššit juhkkujuvvon vuolgaheami mielde

Pasienta, lagamuččat ja sin ovddasteaddjit ledje vuolggahan 1321 ášši 2005:s. Pasieantaáittardeaddji (142), bargoaddit (129) ja mearkašahatti roasmohuvvamiid dieđihepmi (114) jna ledje eará dábalas vuolgaheamit. Oktiibuot ledje 2103 vuolgaheami dan 1965 loahpahuuvon áššis.

Tabella 6 Fylkkaid dearvvašvuodageahčuid geahčut – áššehivvodat ja áššegiedahallanáigi

Fylka	Loahpahuuvon áššiid lohku 2005	Oassi (%) eambo go 5 mánu giedahallan áigi	Loahpahuuvon áššiid lohku 2004
Østfold	*122	34	89
Oslo ja Akershus	*294	47	457
Hedmárku	*90	57	77
Opplánda	56	30	65
Buskerud	149	46	110
Vestfold	86	27	67
Telemark	76	43	70
Aust-Agder	51	31	34
Vest-Agder	68	62	50
Rogaland	137	46	100
Hordaland	164	30	115
Sogn ja Fjordane	36	3	44
Møre ja Romsdal	65	82	63
Lulli-Trøndel.	148	41	94
Davvi-Trøndel.	51	49	56
Nordlánda	110	54	82
Romsa	74	35	65
Finnmárku	71	45	37
Healban áššit	*117		
Summa	1 965	45	1 675

* Menddo guhkes áššemeannudanáiggi geažil Oslo ja Akershus, Østfold ja Hedmárku dearvvašvuodageahču in válddii Stáhta dearvvašvuodageahču badjelasás giedahallat dihto meari geahččoáššiid. Loahpahuuvon áššiid lohku 2005:s lei 117 (30 Oslo ja Akershus, 41 Hedmárku ja 37 Østfold).

Juohku bálvalusaid mielde

Dan 1965 geahččoáššis jagis 2005 ledje oktiibuot 1990 bálvalusárvoštallama, geahča 7. tabealla.

Bálvalus	Árvoštallamiid lohku 2005	Oassi buohkain (%)	Árvoštallamiid lohku 2004
Almmolaš spesialistadearvvašvuodabálvalus	772	39	720
Dábálaš-/fásta-doavtterbálvalus	692	35	680
Dáin doavtterváhta	198	10	199
Buhcciidruovttut	137	7	138
Priváhta spesialistadearvvašvuodabálvalus	132	7	155
Dáin priváhta buohcciviesut	23	1	36
Ruovttudearvvašvuodabálvalus	83	4	90
Bátnedikšunbálvalus	40	2	49
Eará dearvvašvuodabálvalus	122	6	124
Eai juhkkjuovvon iešgudet dearvvašvuodabálvalusaid mielde	14	1	24
Summa	1992	100	1980

66 proseanttas árvoštallamiin 2005:s ii gávdnon njuolggadusrihkun (Fylkka dearvvašvuodageahčču cuiggodan dearvvašvuodabargiid geatnegasvuodaid rihkkuma gažil dahje systemamoaitámuš doaimmahakkii dahje ášši lea sáddejuvnon Stáhta dearvvašvuodagehčču).

Dearvvašvuodabargiid ja doaimmaid juohku
2005:s ledje 1231 árvoštallama dearvvašvuodabargiid geahčus. Dasa lassin ledje 761 árvoštallama doaimma hárrái organisašuvdnan (suohkan, dearvvašvuodadoaimmahat jna.).

Iešgudet dearvvašvuodabargit	2005	2004	2003
Doaktárat	925	952	838
Buohccidikšut	104	118	97
Bátnedoaktárat	42	50	35
Psykologat	38	33	39
Veahkkedivššárat	29	22	18
Fysioterapeuttat	15	25	15
Kiropraktorat	9	3	1
Čalbmeeanit	7	11	4
Ambulansabargit	6	10	4

8. tabeallas oaidná daid dearvvašvuodabargiid geat dávjijimusat leat árvoštallon. Ledje 17 árvoštallama guđa iešgudet virggálaččaid hárrái mat eai oidno tabeallas. 12 dearvvašvuodabargosuorggi eai árvoštallojuvnon. Oktiibuot 19 árvoštallama ledje olbmuid hárrái geat eai lean autoriserejuvnon (dohkkehuvvon) dearvvašvuodabargin.

Juohku rievttálaš vuodu mielde

Rievttálaš vuoddu	2005	2004	2003
Njuolggadusat dearvvašvuodabargiidlágas			
Dohkálaš láhttenvuohki (§ 4)	216	200	183
Dohkálaš iskkadeapmi, diagnostihkka, dikšun (§ 4)	1 350	1 313	1 208
Dohkálaš dálkkasteapmi (§ 4)	202	169	159
Dohkálaš – eará (§ 4)	250	244	176
Veahkki dakkaviđe (§ 7)	54	43	58
Informašuvdna (§ 10)	75	99	74
Doaimmahaga organiseren (§ 16)	144	140	119
Jávohisvuodageasku, dieđihanriekti, dieđihangeatnegasvuoha (kap. 5 og 6)	87	95	83
Pasieantajournála (§§ 39–44)	201	269	205
Dohkálaš dearvvašvuodabargin: Gárihuhttinávdnasiid boasttogeavaheapmi (§ 57)	39	45	35
Dohkálaš dearvvašvuodabargin: eará bealit (§ 57)	52	74	51
Njuolggadusat spesialista-dearvvašvuodabálvaluslágas			
Geatnegasvuoha bealuštahti láhkái doaimmat (§ 2–2)	373	298	173

2005:s lei árvoštallanvuodu lohku 3 516.

Tabealla čájeha ahte eanas geahččoáššit (68 proseanta buohkain), nugo vurdojuvnon, leat čadnon bealuštahti doaimma gažaldahkii. Stuora lohku guoská diehtujuohkimii ja dokumenta-

Medisiidnasurggiid juohku

2005:s loahpahuvoje 830 ášši main ledje 935 árvoš allama gos doaimmahat dahje spesialistadearvvašvuodabálvalusa bárgit árvoštallojuvvojedje. 9. tabeallas oaidná movt dat árvoštallamat juohkásit medisiinnalaš surggiide.

62 % árvoštallamiin ii gávdnon njuolggadusrihkun 2005:s.

Medisiidnasurggit	2005	2004	2003
Psykiatriija	257	238	177
Kirurgiija	169	133	109
Sismedisiidna	114	93	86
Riegádahttinveahkki ja nissosondávdad	70	79	62
Ortopedalaš kirurgiija	45	22	25
Anestesiologiija	27	39	22
Nevrologiija	17	26	17
Mánáidávdad	15	17	17
Fysikála medisiidna ja veajuiduhttin	12	15	10
Čalbmédávdad	10	19	8
Mánáid- ja nuoraidpsykiatriija	10	17	20
Onkologiija	8	14	15
Eará medisiinnalaš suorggit	67	67	–
Eai juhkkjuovvon medisiinnalaš surggiid mielde	114	124	–
Summa	935	903	–

Giedahallama boadus

Boadus	2005	2004	2003
Sáddejuvnon Stáhta dearvvašvuodagehčču	294	293	195
Dearvvašvuodabargiide čujuhuvvon geatnegasvuodarihkun	353	284	213
Rávvagat dahje bagadusat addon dearvvašvuodabargiide	469	511	443
Systemakritihkka direktorii/ráđdeolbmái	42	38	33
Systemakritihkka fágalaš jodiheaddjái	9	14	17
Eai mearkkašumit	825	832	763
Summa	1 992	1 972	1 664

Stáhta dearvvašvuodageahču geahččoássiid giedahallan – hivvodat ja reakšuvnnat

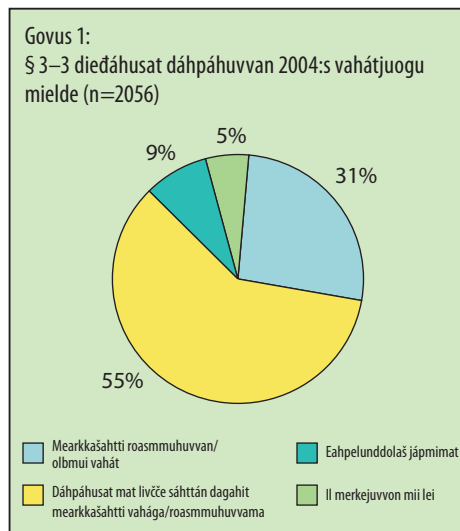
Dearvvašvuodageahču geahččoássiid giedahallan (duodaleamoš áššit mat sáddejuvvojit Fylkkaid dearvvašvuodageahču) lea čilgejuvvon sierra artihkkalis dárogillii s. 35, gos maid lea statistihkka reakšuvnnaid birra dearvvašvuodabargiid ektui ja moaitámušat doaimmahagaide.

DIEÐIHANGUOVDDÁŠ

Dearvvašvuodageahču dieđihanguovddáš lea databása gosa leat registrerejuvvon dáhpusat mat leat dieđihuvvon spesialistadearvvašvuodabálvaluslága § 3-3 mielde. Dieđihangeatnegasuoha geatnegahtta dearvvašvuodáasahasaid addit čálalaš dieđu Fylkka dearvvašvuodagehčču jus lea dáhpuhuvvan mearkkašahtti roasmuhuvvan/vahát dahje eará dáhpus mii livččii sáhttan vahagahttit pasientta dan olis go lea addon dearvvašvuodabálvalus, dahje dáhpusat go okta pasieanta vahagahtta eará pasieanta.

Dieđihanguovddáša jahkeraporta 2004 čeahkkáigeassá vásáhusaid 2004:s dieđihuvvon dáhpusaid birra. Dieđiheamit leat lassánan 51 proseanttain 2001 rájes 2004 rádjái. Stáhta dearvvašvuodageahču mielas lea dát positiiva ovdáneapmi. Lassáneapmi ii dárbbas mearkkašit ahte dieđihangeatnegahtti dáhpusat spesialista dearvvašvuodabálvalusas duodai leat lassánan nie ollu, muhto sáhtta baicca govvidit ahte dáhpusat dál duodai dieđihuvvojit. Lassáneapmi nappo ii dárbbas mearkkašit ahte dieđihangeatnegahtti dáhpusat leat lassánan spesialistadearvvašvuodabálvalusas.

Juovlamánu 1. beaivvi 2005 ledje 2056 dieđáhusa dáhpusain mat ledje 2004:s. Ovcci proseanta dán dieđáhusain ledje eahpelunddolaš jápmimat (govus 1).

Njealjádasoassi (24 proseanta) 2004:s dáhpuhuvvan dieđihemiin ledje dáhpusat main sivvan lei boasttu dálkkasgeavaheapmi. 85 dieđiheami guske iešsorbmemii, ja 49 iešsorbmen geahččalemiide.

43 proseanta dieđihemiin lea registrerejuvvon ahte pasieanta lea ožžon dieđuid vahága birra. Dušše 10 proseanta dieđihemiin lea registrerejuvvon ahte pasientii lea mitaluvvon Norsk pasientskadeerstatning (Norgga pasieantavahátbuhtadusa) birra. Lea moaittehahtti go nu ollu pasieant-

taide ii leat mitaluvvon Norsk pasientskadeerstatning (Norgga pasieantavahátbuhtadusa) birra.

NEAHTTABÁIKKI WWW.HELSETILSYNET. NO GEAVAHEAPMI

Neahttabáikkis ledje sullii 650 000 guossi ja badjel 3 mill. siidočájehemi 2005.s. Bivvnuheamos dieđut leat (siidočájehemiid lohku ruođuid siste)

- publikašuvnnat (887 000),
- geahččoraporttat (ca 2000 ovttaskas raportta čájehuvvon 583 000 geardde),
- Fylkkaid dearvvašvuodageahčču (369 000 oktii medisínáladieđáhusaiguin),
- njuolggadusat (257 000).

DOKUMENTTAID GEACHČAN

Dearvvašvuodageahčču oačču 2265 dinggojumi beassat dokumenttaid geaččat dain mediaorganain mat serve Elektovnnalaš Poastajournálie (EPJ) 2005:s. 2004:s lei lohku 2136 ja 2003:s lei 1700.

PREASSADIEĐÁHUSAT (DÁROGILLII)

8/2005 Karl Evang-bákkášupmi 2005 Borghild Haalandii

7/2005 Bovdehus Karl Evang-seminárie

6/2005 Lea go dus Karl Evang bákkášumi 2005 evttohas?

5/2005 Stáhta dearvvašvuodageahčču moaitá Nordlandssykehuset HF Lofotenis

4/2005 Váilevaš dearvvašvuodabálvalus easka-boahán dorvoohcciide, báhtareddjiide ja bearaš-ovttastahttojuvomiida

3/2005 Váilevuodát sosiála bálvalusaid juolludeamis gáruhuhttinmirkogeavaheaddjiide

2/2005 Dearvvašvuodageahčču bovde preassakonferánsii 2004 Geahččodieđáhusa almmuheami oktavuodas

1/2005 60 dearvvašvuodabargi masse autorisašuvvna diibmá

DEARVVAŠVUODAGEAHČU JOHTOČÁLLOSAT

Stáhta dearvvašvuodageahčču ii almmuhan johtočállosiid 2005:s.

REHKETDOALLOBOHTOSAT

Tabealla 12 Dearvvašvuodageahčču – bušeahhtakapihtal 721 (duhát kr.)			
Dearvvašvuodageahčču – bušeahhtakapihtal 721	Bušeahhta	Rehketdoallu	Erohus
Fásta bákkagolut	37 519	36 852	667
Rievddadeaddji bákkagolut	6 856	7 726	- 870
Vistedoallu jna. (viessoláigu, elrávdnji, čorgen, bearráigeahčč)	12 103	12 079	24
Eará golut	12 820	12 377	443
Golut oktiibuot	69 298	69 034	264
Boadut	5 108	5 497	- 389
Netto gollu/unnitgeavaheapmi	64 190	63 537	653

Fylkkaid dearvvašvuodageahčuid golut ja golut gehčču mii fylkkamánniin lea sosiálbálvalusa há-

rái gokčojuvvojit bušeahhtakapihtalis 1510 Fylkkamánnemáhat

Suorggit main šaddá riikkaviidosas geahčču 2006:s

Juohke giđa mearrida Dearvvašvuodageahčču guđiin surggiin nuppi jagi galgá čađahuvvot geahčču. Dát guoská earret eará guđiin surggiin riikkaviidosas geahčču čađahuvvo systemarevišuvdnan, ja guđiin fas eará geahččodoaimba, nu gohčoduvvon suorgegoziheapmi (områdeovervåking).

Geahččoresurssat geavahuvvojit surggiin

- mat lea hui deatalaččat ovttaskas olbmuid riekteoadjebasvuhtii
- gos lea stuora vejolašvuohta gávdnat rihkkumiid
- gos rihkkumiid váikkususat leat duođalaččat geavaheiddjiide ja divššohasaide
- gos ii sáhte vuordit ahte geavaheaddjit ja divššohasat ieža nagodit fuolahit beroštumiideaset.

Geahčču galgá váikkuhit dasa ahte álbmoga bálvalusdárbu fuolahuvvo, ahte bálvalusat čađahuvvojit dohkálaččat, ja ahte vaháгат ja rihkkumat eastaduvvojit.

Go Dearvvašvuodageahčču gidde fuomášumi dihto bálvalusaide ja surggiide, de lea dan dihte go diehtá gos sáhttet geavaheddjiid vuoigatvuodát rihkkovjuvot duođalaččat. Surggiid válljedettiin bivdit rávvagiid earret eará geavaheaddjeorganisašuvnnain ja fágabirraasiin.

Jagis 2006 lea mearriduvvon čađahit riikkaviidosas geahčču čuovvovaš surggiin:

- habiliterenbálvalusat mánáide, mat sistisdollet sihke suohkanlaš habiliterenbálvalusaid (sosiála ja dearvvašvuohta) ja spesialistabálvalusaid
- fágaidrasttieddji, spesialiserejuvvon bálvalusat gárihuhttinmirkogeavaheddjiide
- riekteoadjebasvuohta bággeama ja fápmogeavaheami olis psyhkalaš doaimmashehttejuvvon olbmuid vuostá.

Geahččoraporttat almmuhuvvojit dađi mielde Fylkkamánniid ja Dearvvašvuodageahčču neahttasidduin. Dearvvašvuodageahčču almmuha čoahkkáigeassoraportta juohke riikkaviidosas geahčču, ráiddus mii gohčoduvvo Dearvvašvuodageahčču raporttat.

Riikkaviidosas geahčču habiliterenbálvalusaid hárrái mánáide

Vásáhusat habiliterema ja rehabiliterema geahččuin čájehit ahte suohkaniid gaskkas leat erohusat organiserema, viidodaga ja fágalaš sisdoalu hárrái, ja leat váilevuodát bálvalusaid heiveheamis ja fálaldagaid čuovvoleamis. Ovdamearkka dihte eai oktiiheivet eai ge doaimmat bálvalusaid ovttasráđiid suohkanis siskkáldasat eai ge ovttas spesialistadearvvašvuodabálvalusain ge.

Dát sáhtta dagahit ahte eai fuomáš olbmuid geat dárbašit guhkesáiggi ja oktiiheivejuvvon bálvalusaid, ja nu sin dilli ii čielggaduvvo, eai ge oáččo doarvái buori čuovvoleami. Mánát leat erenoamáš hearakes ja rašes dilis, ja váilevaš habiliterenbálvalus sáhtta sin ovdáneami duođalaččat váikkuhit.

Geahčču galgá fámmasit suohkanlaš dearvvašvuoda- ja sosiálbálvalusaid ja spesialistadearvvašvuoda bálvalusaid mánáide geain leat riegeadeamis dahje árrat šaddan ovdánanválttisvuodát dahje vigit nearvavuogá-dahkii. Suohkanlaš bálvalusaid ja spesialistadearvvašvuodabálvalusa ovttasdoaimba lea guovddážiš geahčču oktavuodas, mii erenoamážit goziha surggiid gos lea stuora várra ahte rihkkumat dáhpáhuvet ja gos rihkkumiid váikkususat leat stuorrát.

Riikkaviidosas geahčču fágaidrasttieddji, spesialiserejuvvon bálvalusaid hárrái gárihuhttinávdnasiid geavaheddjiide

Dearvvašvuodageahčču dieđut gárihuhttinávdnasiid geavaheddjiid dearvvašvuodadili guorahallamis ja daid dearvvašvuodafálaldagaid hárrái maid sii ožžot, čájehit čielgasit ahte ollu gárihuhttinávnnasgeavaheaddjit eai oáččo daid bálvalusaid maid dárbašit ja maidda lea vuoigatvuohta. Lossa gárrenmirkogeavaheddjiid dearvvašvuodaváttuid geažil, mat leat duođalaš psyhkalaš dahje somáhtalaš gillámušat, ja vuollegis eallenahki, moaitá Dearvvašvuodageahčču dan váilevaš bálvalusfálaldaga mii sidjiide addo.

Manjel gárrenvuodádivššu ođastusa 2004:s lea fágaidrasttieddji spesialiserejuvvon divššu ovddasvástáduš biddjon guovllulaš dearvvašvuodadoaimmahagaide ja gárihuhttinávnnasgeavaheddjiid vuoigatvuodát leat nannejuvvon. Geahččovásáhusat, diehtočoakkáldagat ja váiddaššit sáhttet čájehit ahte ain sáhttet gárihuhttinávnnasgeavaheaddjit vuordit guhkit go dohkálaš fágaidrasttieddji spesialiserejuvvon divššu, ahte bálvalusat eai leat oktiiheivejuvvon, dahje ahte sii eará ládje eai oáččo dan diksofálaldaga masa lága mielde lea vuoigatvuohta.

Riikkaviidosas geahčču bággeama ja fápmogeavaheami hárrái psyhkalaš doaimmahehttejuvvon olbmuid vuostá

Sosiála bálvalusaid geahčču jagiin 2003 ja 2004 čájehit ahte suohkaniin lea čađahuvvon bággeama ja fápmogeavaheami mii rihkku lágaid ja lánkaásahusaid. Sullii bealis dain suohkaniin gos lei geahčču, cuiggoduvvojedje rihkkumat dahje ledje mearkašumit. Geahččovásáhusat čájehit viidáseappot ahte suohkaniin ain lea olu dagakeahtta bálvalusaid stivrejumi ja dađistaga buorideami hárrái. Ollu suohkaniin váilot rutiinnat, mat sihkkarasttáše geavaheddjiid vuoigatvuodaid áššegieđahallamis dalle go bálvalusat juolluduvvojit, rievdaduvvojit ja čađahuvvojit. Leat ollu oahpahandoaimmat, muhto dieđihuvvon lea ahte váilot systemáhtalaš doaimmat mat sihkkarasttáše ahte bargiin lea doarvái máhttu ja gálggat guoskevaš fágasurggiin ja bálvalusain.

Dearvvašvuodageahčču mielas lea dohkketmeahtun ahte ollu suohkanat eai deavdde lága gáibádusaid bággeama ja fápmogeavaheami hárrái psyhkalaš doaimmashehttejuvvoimiid vuostá. Dát sáhtta dagahit ahte geavaheaddjit gillájit dohkketmeahtun fágalaš ja ehtalaš bálvalusaid olis, ja ahte ovttaskas olbmuid riekteoadjebasvuohta ii doahttaluvvo.

Dát lea duogážiin dasa go Dearvvašvuodageahčču lea válljen čađahit riikkaviidosas geahčču bággeama ja fápmogeavaheami birra psyhkalaš doaimmashehttejuvvoimiid vuostá 2005:s ja 2006:s.

Riikkaviidosas geahčču 2005:s giddejuvvoimiid fuomášupmi suohkaniidda mat leat dahkan mearrádusaid ja/dahje sádden dieđáhusaid bággeama ja fápmogeavaheami birra psyhkalaš doaimmashehttejuvvoimiid vuostá. Jagi 2006 geahčču šaddá fuomášupmi erenoamážit giddejuvvoimiid suohkaniidda mat eai leat dahkan mearrádusaid bággeama ja fápmogeavaheami birra doaimmashehttejuvvoimiid vuostá.

Rihkkun dán oktavuodas lea go gáibádusat, mearriduvvon lágas dahje lánkaásahusas dahje daid olis, rihkkovjuvvojit

Cuiggoeapmi lea dán oktavuodas go gáibádusat, mearriduvvon lágas dahje lánkaásahusas dahje daid olis, eai leat rihkkovjuvvon, muhto go geahččoiseváldi gávnaha dárbašlašžan čujuhit ahte juoga sáhtta buoriduvvot.

Dearvvašvuodageahču almmuheamit

Dearvvašvuodageahču raporttat

Ráidu almmuha bohtosiid sosiála- ja dearvvašvuodábálvalusaid geahčuin. Neahttabáikkis www.helsetilsynet.no leat buot almmuheamit olles teakstan (dárogiillii), ja čoahkkáigeasut sámegillii ja engelasgillii.

Summaries of the reports are also available in English on the website of the Norwegian Board of Health: www.helsetilsynet.no.

8/2005 Iešguđet fylkkat, iešguđet bártnekšofálaldagat? Almmolaš bártnekšunbálvalusa fálaldat vuoruhuvvon joavkkuide, dieđut bargiidlálášvuoda birra ja Fylkkaid dearvvašvuodageahčuid raporttaid čoahkkáigeassu

7/2005 Dikšun- ja fuolahusbálvalusat gáržžáhallet Jagiid 2003 ja 2004 iešguđet geahččodoaimmaid gávnahemiid ja vásáhusaid čoahkkáigeassu ja analysa

6/2005 Psyhkalaš doaimmashehttejuvomiid bággema geavat ja suohkaniid dábálaš fuolaheapmi veahkedoaimmaid hárrái sosiálbálvaluslága § 4–2, a-e mielde. Geahččovásáhusat 2003–2004

Geahččoinfo

Geahččoinfo lea Dearvvašvuodageahču diehtujuohkin geahččoássiid guovddáš beliid birra (ovttaskas áššiin) ja eará dearvvašvuodalaš áššiid birra mat gusket min geahččodoimbii. Inforáidu ášahuvvui 2005: s. Elektrovnnalaš abbonementta sáhtta dingot dáppe www.helsetilsynet.no, gos almmuheamit gávdnojit olles hámis (dárogiillii).

4/2005 Temá: Dearvvašvuodageahču reakšuvnnat dearvvašvuodabargiid vuostá geahččoáššiin

Reivvet

Dearvvašvuodageahčču addá ollu áššiin reivve bokte oainnuid ja rávvagiid eará sosiál- ja dearvvašvuodaáshusaide. Muhtimat dain reivviin almmuhuvvojit dáppe www.helsetilsynet.no/brev. Dá leat muhtin dáid reivviid temát:

Váidudeaddji sederema addin jápminbuhcciide – kártema sádden – 18.1.2005 Dearvvašvuoda- ja fuolahusdepartementii

Subutexa (buprenorfin) rekvireren opioidgeavahedjjiide oanehisáiggi dálkkasgeavaheami unnidanprogámmas – 21.2.2005 Sosiála- ja dearvvašvuodadirektoráhttii

Statusraporta bálvalusaid birra olbmuide gain leat psyhkalaš gillámušat – 17.3.2005 dearvvašvuoda- ja fuolahusministarii Ansgar Gabrielsenii

Bargoaddi rutiinnat dearvvašvuodabargiid dohkálašvuoda dárkkisteapmái – 18.3.2005 reive riikka suoh-

5/2005 Diedihanguovddáš – jahkeraporta 2003

4/2005 Jagi 2004 riikkaviidosaš geahču čoahkkáigeassu – suohkanlaš sosiálbálvalus gárihuhttinmirkogeavahedjjiide

3/2005 Jagi 2004 riikkaviidosaš geahču čoahkkáigeassu – dearvvašvuodabálvalusat easkkabohtán dorvoohcciide, báhareddjjiide ja bearašovttastuvvomiidda

2/2005 Gárihuhttinávdnasiid geavahedjjiid dearvvašvuodaváttisvuodát ja dearvvašvuodabálvalusfálaldat bajitdási geahččoperspektiivas. Guovddáš diehtogálduid árvvoštallan

1/2005 Abortalávdegottiid 2004 geahču čoahkkáigeassoraporta.

3/2005 Temá: Jávohisvuodageasku

2/2005 Temá: Boasttodikšun ja

1/2005 Temá: Dikšun dálkasiiguin maidda sáhtta darvánit.

kaniidda, dearvvašvuodadoaimmahagaide ja dearvvašvuodabargiid sadjáša- ja háhkanfitnodagaide

Dearvvašvuodabálvalusaid goziheapmi – čoahkkin 1.7. 2005 Dearvvašvuodaministariin – 27.6.2005 Dearvvašvuoda- ja fuolahusministarii Ansgar Gabrielsenii

Infekšuvdnagozihanprogámma buhcciidruovttuin ja suohkaniid tuberkulosagozihanprogámma – raportterema čoahkkáigeassu – 14.7.2005 dearvvašvuoda- ja fuolahusdepartementii

LAR-fálaldaga boahhtevaš organiseren – 19.8.2005 Dearvvašvuoda- ja fuolahusdepartementii

Dasa lassin leat almmuhuvvon ovttaskas reivvet gohččumiid birra doaimmahagaide ja reakšuvnnat dearvvašvuodabargiid vuostá.

www.helsetilsynet.no

Dearvvašvuodageahču neahttabáiki lea vuostažettiin ráhkaduvvon buohkaide geain lea ovddasvástádus sosiála- ja dearvvašvuodabálvalusaid hárrái ja journalistaid várás. Neahttabáikkis ledje 2005:s sullii 650 000 lohkki.

Neahttabáikkis gávnnat:

- **gáibádusaid maid eiseválddit bidjet bálvalusaide:**
lágaid, njuolggadusaid, johtočállošiid ja eará dokumenttaid mat muitalit movt eiseválddit áddejit lágaid ja njuolggadusaid
- **geahččoásahusaid barggu bohtosiid:**
geahččoraporttaid, ráiddu Dearvvašvuodageahču raporttat, ođasreivve Geahččoinfo mas leat geahččoáššiid mearrádusat, eará almmuhemiid, gulaskuddancealkámušaid, reivviid, artihkkaliid
- **dieđuid álbmoga vuoigatvuodaid birra ja váidinvuoigatvuodaid**
- **dieđuid dan birra movt geahččoásahusat barget:**
metodaidd, diehtogálduid, geahččoplánaidd, doaimmaid, válddi ja organiserema birra.

Ođđa menyat 2005:s:

- Geahččoinfo
- artihkkalat ja kronihkat
- gohččumat addon dearvvašvuodabálvalusaide
- reivvet maida lea almmolaš beroštupmi

Stáhta dearvvašvuodageahču
Statens helsetilsyn
Norwegian Board of Health
Pb 8128 Dep – 0032 Oslo

Tlf.: (+47) 21 52 99 00. Fákša: (+47) 21 52 99 99

E-poasta: postmottak@helsetilsynet.no

Interneahtta: www.helsetilsynet.no

Galledančujuhhus: Calmeyers gate 1

Guovvamánnu 2006